OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Yksityisoikeus- ja oikeudenhoito-osasto
Yksityisoikeus ja maksukyvyttömyys
Erityisasiantuntija Johannes Koskenniemi

Vastine
3.6.2026

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Vastine

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä vastinetta lakivaliokunnassa kuultujen asiantuntijoiden lausunnoista liittyen hallituksen esitykseen laeiksi suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen voimaanpanosta sekä oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 99/2026 vp).

Oikeusministeriö esittää vastineenaan kunnioittaen seuraavan.

Voimaantuloaika

Hallituksen esityksessä on ehdotettu, että 1. lakiehdotus tulisi voimaan 1.10.2026.

Tuomioistuinviraston lausunnon mukaan ei ole suurta riskiä sille, että valtakunnallista käyttöönottoa ei voitaisi toteuttaa suunnitellusti.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Helsingin hovioikeus on pitänyt esitystä kannatettavana varauksella, että voimaantulopäivää voidaan tarvittaessa täsmentää.

Itä-Uudenmaan käräjäoikeus on katsonut, että uudistuksen teknisen toteutuksen ja tallennuksen vaatiman koulutuksen vuoksi varmempaa olisi, jos voimaantulon ajankohdaksi säädettäisiin 1.11.2026.

Oikeusministeriön vastaus:

Oikeusministeriö katsoo, että lakiehdotukset voivat tulla voimaan Tuomioistuinviraston ilmoittamassa aikataulussa.

Tuomioistuinviraston lausunnon mukaan voimaantulo voi realistisesti tapahtua 1.10.2026. Uudistuksen voimaanpano on nyt jo viivästynyt huomattavasti. Koulutukseen on varattu riittävästi aikaa. Järjestelmän käyttöä voidaan harjoitella äänentallennusominaisuuksien avulla, mikä helpottaa käyttöönottoa. Kun otetaan huomioon uudistuksen merkitys asianosaisille ja hovioikeusmenettelyn tehostamiselle, uudistus on perusteltua saattaa voimaan niin pian kuin se on mahdollista. Sitä odottavat myös oikeuslaitoksen toimijat.

Jos tapahtuu jotakin ennakoimatonta ja järjestelmä ei ole valmis 1.10.2026, lait voivat silti tulla tuolloin voimaan. Pääkäsittelyt voidaan käräjäoikeudessa toimittaa, vaikka videotallennus ei olisi mahdollista. Jos kuva- ja äänitallenteen tekeminen ei ole mahdollista, nyt voimaanpantavalla lailla 96/2022 muutetun oikeudenkäymiskaaren 22 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan kuulustelun keskeinen sisältö on merkittävä pöytäkirjaan. Pöytäkirjattu kuulustelu on heti luettava ja pöytäkirjaan on merkittävä kuulusteltavan ilmoitus siitä, onko kuulustelun sisältö ymmärretty oikein. Hallituksen esityksessä on tältä osin todettu, että pääkäsittelyä ei tulisi keskeyttää tai peruuttaa, vaikka kuva- ja äänitallenteen tekeminen ei teknisistä syistä joskus onnistuisi, vaan tällöin tulisi menetellä 2 momentin mukaisesti (HE 133/2021 vp s. 66). Siten videoinnin sijasta kuulustelun keskeinen sisältö voitaisiin kirjata pöytäkirjaan.

Siirtymäaikana olisi lisäksi otettava huomioon se mahdollisuus, että äänitallenne voitaisiin laatia, vaikka kuvatallenteen laatiminen olisi mahdotonta. Tällainen tilanne olisi luultavasti käsillä, jos jostakin syystä videotallennelaitteiston valmistuminen viivästyisi. Mainitun pykälän 3 momentin mukaan kuulustelusta tallennetaan vain ääni, jos se on anonyymin todistajan henkilöllisyyden salaamiseksi välttämätöntä *tai jos siihen on muu erityisen painava syy* (kurs. tässä). Mainittua lainkohtaa ei ole laadittu siirtymäaikaa silmällä pitäen, mutta sitä ei olisi estettä soveltaa siirtymäaikana siten, että kuulustelusta tallennettaisiin vain ääni, jos kuvatallenteen laatiminen on teknisestä syystä mahdotonta. Tämän seikan lakivaliokunta voisi mainita mietinnössään. Näin ei olisi tarpeen laatia voimaanpanolakiin erillistä siirtymäsäännöstä sitä tilannetta silmällä pitäen, että videotallennusjärjestelmän valmistuminen odottamattomasti viivästyy.

Muutoksenhakutuomioistuinten osalta ongelmaa ei ole, koska siirtymäsäännöksen ja sen perustelujen mukaan kysymys hovioikeudessa noudatettavasta menettelystä ratkeaa sen mukaan, onko käräjäoikeudessa laadittu videotallenteita. Jos järjestelmä ei ole mahdollistanut videotallenteen laatimista, hovioikeus menettelee kuten nykyäänkin.

Siirtymäsäännös

Hallituksen esityksessä on ehdotettu, että uutta menettelyä noudatettaisiin kaikissa vireillä olevissa ja vireille tulevissa asioissa lukuun ottamatta asioita, joissa pääkäsittely on jo ehditty aloittaa.

Kaikki lausunnonantajat kannattavat ehdotusta.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §

Hallituksen esityksessä on ehdotettu, että oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:n 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta ottaa asianosaisen poissa ollessa vastaan otettu todistelu vastaan videolta (2. lakiehdotus).

Helsingin hovioikeus kannattaa muutosehdotusta, mutta esittää harkittavaksi sen sallimista, että hovioikeus voisi siirtymäaikana ottaa vastaan käräjäoikeudessa vastaan otetun todistelun tallenteelta osaksi ja kutsua pääkäsittelyn ulkopuolella kuullun henkilön tarvittaessa henkilökohtaisesti hovioikeuteen kuultavaksi (ns. hybridioikeudenkäynti).

Oikeusministeriön vastaus:

Oikeusministeriö on samaa mieltä hovioikeuden kanssa. Sovellettaessa ehdotettua pykälää voidaan tarvittaessa menetellä siten, että pääkäsittelyn ulkopuolella vastaan otettu suullinen todistelu, jota ei ole tallennettu, otetaan vastaan uudelleen, vaikka pääkäsittelyssä vastaan otettu suullinen todistelu otetaan vastaan tallenteelta.

Jatkossa on muissakin tilanteissa mahdollista, että osa suullisesta todistelusta otetaan hovioikeudessa vastaan tallenteelta ja osa uudelleen kuultavan läsnä ollen. Tällainen lähtökohta on hyväksytty uudistusta säädettäessä, sillä oikeudenkäymiskaaren 26 luvun 15 §:n 1 momentin nojalla käräjäoikeudessa kuulusteltu henkilö voidaan kuulustella henkilökohtaisesti uudelleen hovioikeudessa, vaikka muu suullinen todistelu otettaisiin vastaan tallenteelta. Vastaavasti saman luvun 24 §:n 1 momentin mukaan käräjäoikeudessa tehdyltä kuva- ja äänitallenteelta vastaanotettava suullinen todistelu otetaan vastaan *ennen muuta suullista todistelua* (kurs. tässä). Lähtökohta siis on, että hybridioikeudenkäyntejä voi tulla. Tähän nojautuen nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä onkin todettu, ettei mikään sinänsä estä laatimasta ennen lakien voimaantuloa vain osasta kuulemisia videotallenne (s. 12). Näin ollen on johdonmukaista, että nyt käsillä olevassa tilanteessakin voidaan näin menetellä. Kuten Helsingin hovioikeus toteaa, tilanteet lienevät hyvin harvinaisia.

Suomen Asianajajien muutosehdotukset

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että eduskunnan hyväksymät lait pannaan voimaan niitä sisällöllisesti mitenkään muuttamatta.

Suomen Asianajajat ehdottaa lausunnossaan voimaanpantavien lakien ja turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain muuttamista. Ehdotetut muutokset koskevat tallenteiden luovuttamista oikeudenkäyntiavustajille, oikeudenkäyntiavustajien turvatarkastuksia ja videotallenteiden säilytysaikaa.

Oikeusministeriön vastaus

Oikeusministeriö vastustaa muutosehdotuksia.

Eduskunta on lakivaliokunnan mietinnön mukaisesti ja osaksi hallituksen esityksestä poiketen harkinnut hyväksi ratkaista mainitut kysymykset toisin kuin lausunnossa on ehdotettu. Ratkaisut ovat asiallisia ja hyväksyttäviä. Tarkemmin oikeusministeriö perustelee kantaansa seuraavasti.

Avustajille tehtävät turvatarkastukset

Laki 101/2022, jolla on muutettu turvatarkastuksissa tuomioistuimissa annettua lakia, on tullut voimaan 1.3.2025. Turvatarkastuksissa tuomioistuimissa annetun lain 5 §:ssä säädetään seuraavasti:

> Turvatarkastajalla on oikeus metallinilmaisinta tai muuta sellaista teknistä laitetta käyttäen tarkastaa tuomioistuimeen saapuva tai siellä oleva henkilö ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan esinettä tai ainetta, jolla voidaan aiheuttaa vaaraa turvallisuudelle tai järjestykselle tai jota voidaan käyttää omaisuuden vahingoittamiseen. Turvatarkastajalla on oikeus tarkastaa henkilön mukana olevat tavarat myös muulla tavoin. Jos on perusteltua aihetta epäillä, että henkilöllä on mukanaan edellä tarkoitettu esine tai aine, henkilö voidaan tarkastaa esineen tai aineen löytämiseksi.

Turvatarkastajalla on oikeus ottaa pois tarkastuksessa tai muuten löydetty esine tai aine, jota tarkoitetaan 1 momentissa tai jonka hallussapito on muuten lain tai sen nojalla annetun määräyksen nojalla kielletty.

Turvatarkastajalla on myös oikeus 1 momentissa säädetyin tavoin tarkastaa henkilö, joka haluaa katsoa tuomioistuimessa kuva- ja äänitallennetta tai seurata oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 16 §:ssä tarkoitettua etäoikeudenkäyntiä, ja hänen mukanaan olevat tavarat sen selvittämiseksi, ettei hänellä ole mukanaan kuvan tallentamiseen soveltuvaa välinettä. Turvatarkastajalla on samoin edellytyksin oikeus ottaa pois tarkastuksessa tai muuten löydetty kuvan tallentamiseen soveltuva väline kuva- ja äänitallenteen katsomisen ajaksi.

Pois otetut esineet ja aineet on luovutettava poliisille tai, jollei siihen ole lain mukaan estettä, palautettava tarkastetulle henkilölle takaisin hänen poistuessaan tuomioistuimesta.

Turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain 1 §:n ja 5 §:n muuttamisesta annettu laki 101/2022 on tullut voimaan jo 1.3.2025, joten sen voimaanpanosta ei nyt enää ole edes kysymys.

Turvatarkastus tehdään sen selvittämiseksi, ettei tallenteita katsomaan haluavalla ole kiellettyjä tarvikkeita mukanaan. Hallitus ehdotti aikanaan sitä, että. tarkastus olisi tehty vain, jos olisi perusteltua aihetta epäillä, että henkilö tallentaisi oikeudettomasti kuvaa kuva- ja äänitallenteesta; näin ei asianosaisten avustajien kohdalla varmaankaan olisi ollut.

Eduskunta ei kuitenkaan hyväksynyt ehdotusta. Lakivaliokunta katsoi, että turvatarkastuksen ja kuvan tallentamiseen soveltuvien välineiden pois ottamisen merkitys yksityisyyden ja henkilötietojen suojan toteutumisessa olisi suuri. Kuvan tallentamiseen soveltuvien välineiden poikkeukseton pois ottaminen parantaisi tallenteilla esiintyvien henkilöiden yksityisyyden ja henkilötietojen suojaa sekä henkilökohtaista turvallisuutta. Sääntely olisi

myös yksiselitteinen ja siksi turvatarkastuksessa helposti sovellettava (LaVM 16/2021 vp s. 10).

Videotallenteiden luovuttaminen

Lailla 98/2022 muutetussa oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 13 §:n 2 momentissa säädetään, että käräjäoikeudessa tehdystä kuva- ja äänitallenteesta voidaan antaa tieto vain luovuttamalla tallenne tuomioistuimessa nähtäväksi. Käräjäoikeudessa tehdyn kuva- ja äänitallenteen äänestä voidaan kuitenkin antaa tieto noudattaen viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:ää.

Kielto luovuttaa videotallenteita perustuu lakivaliokunnan kantaan (LaVM 16/2021 vp s. 9). Sen tarkoituksena on suojella tallenteilla esiintyvien henkilöiden yksityisyyttä. Luovuttamiskielto vähentää mahdollisuuksia levittää tallenteita. Lakivaliokunta on aiemminkin pitänyt huolta tällaisten tallenteiden väärinkäytöstä aiheellisena (LaVM 24/2006 vp s. 6). Sääntelyn ongelmallisuutta avustajien kannalta vähentää olennaisesti se, että tallenteen ääniosa voidaan luovuttaa kuten nykyäänkin voidaan tehdä.

Syyttäjäkään ei saa videotallennetta. Syyttäjillä ei myöskään ole parempaa pääsyä katsomaan tallenteita (HE 133/2021 vp s. 85). Kielto ei loukkaa asianosaisten tasavertaisuutta. Se ei loukkaa myöskään asianajosalaisuutta, koska se kohdistuu ainoastaan tallentamisen mahdollistaviin välineisiin. Tuomioistuin ei puolestaan ole asiassa kenenkään vastapuoli.

Videotallenteiden luovuttamiskielto ei kasvata oikeudenkäyntikuluja. Äänitallenteen luovuttamismahdollisuuden vuoksi olisi epätodennäköistä, että tallenteen katsominen tuomioistuimessa katsottaisiin niin tarpeelliseksi toimenpiteeksi, että se oikeuttaisi palkkioon oikeusapulain tai oikeudenkäyntikulukorvaukseen oikeudenkäymiskaaren perusteella.

Tallenteiden säilyttämisaika

Lailla 96/2022 muutetussa oikeudenkäymiskaaren 23 luvun 10 §:ssä säädetään, että kuva- ja äänitallenne säilytetään 30 päivää siitä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

Suomen Asianajat ehdottaa, että säilytysaika olisi 30 päivän asemesta kaksi vuotta.

Tallenteiden pidempi säilytysaika olisi tarpeeton ja edellyttäisi mittavaa lisärahoitusta. Hallituksen esityksessä HE 133/2021 on arvioitu, että säilytysajan lisääminen kahdella kuukaudella maksaisi 200 000 euroa ja viidellä kuukaudella 500 000 euroa vuodessa (s. 33–34). Tässä vaiheessa tallenteiden säilyttämisajan pidentämisen kustannuksia ei ole arvioitu uudelleen. Vallitsevassa taloustilanteessa on välttämätöntä suhtautua kriittisesti tuomioistuinten menojen kasvattamiseen, kun otetaan huomioon lakivaliokunnankin tuoreeltaan esiintuomat huolet oikeusministeriön hallinnonalan resurssien kehityksestä (LaVL 6/2026 vp).

Kaikkien kuva- ja äänitallenteiden säilyttäminen kahden vuoden ajan mahdollisten väärien todistajankertomusten selvittämiseksi olisi suhteetonta päämäärään nähden. Pääkäsittely toimitetaan vuodessa suunnilleen 45 000 asiassa, joista valtaosassa esitetään tallennettavaa suullista todistelua. Perättömästä lausumasta tuomioistuimessa tuomittiin vuonna 2023 vain seitsemän henkilöä ja todistusaineiston vääristelemisestä yksi henkilö. Tiedossa ei ole, että syytteitä mainituista rikoksista hylättäisiin nykyään yleisesti sen vuoksi, että tuomioistuimessa esitetyistä kertomuksista ei olisi näyttöä.

Ylimääräisiä muutoksenhakemuksia taas tehdään vuodessa noin 150. Niistä vain harva sisältää väitteen todistajan perättömästä lausumasta. Vuonna 2023 ei yhtäkään tuomiota purettu tällä perusteella.

Yhteenvetona oikeusministeriö toteaa, ettei videotallenteiden pidemmälle säilyttämiselle ole tarvetta.

Määräaika- ja vireilletulosäännökset

Helsingin hovioikeus kannattaa ehdotusta, että rikosasian haastehakemuksen vireilletulo ratkeaa samojen periaatteiden mukaisesti kuin syytteen nostamisen määräajan päättyminen ja että riita-asian haastehakemuksen vireilletulosta säädetään samalla tavalla. Helsingin hovioikeus esittää kuitenkin edelleen harkittavaksi, onko viittaustekniikkaan perustuva sääntelytapa riittävän selkeä vai olisiko ehdotettuja säännöksiä tarvetta täsmentää mainitsemalla nimenomaisesti erikseen määräaika paperisille valituskirjelmille ja erikseen sähköisesti toimitetuille valituskirjelmille. Hovioikeus kiinnittää vielä huomiota myös siihen, että asian vireillepanon ja muutoksenhaun osalta noudatetaan eri määräaikatapoja suhteessa virka-aikaan, mikä joka tapauksessa lisää sekavuutta maallikon näkökulmasta ja heikentää lainsäädännön johdonmukaisuutta.

Oikeusministeriön vastaus:

Oikeusministeriö ei puolla esityksen muuttamista.

Valittu sääntelytapa on oikeusministeriön käsityksen mukaan paras epätäydellisten vaihtoehtojen joukosta. Sähköisesti toimitettavan valituksen osalta lähtökohta on se, että sovellettava säädös on asiointilaki. Sen vuoksi oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 12 §:ssä tai muissakaan muutettavaksi ehdotetuissa säännöksissä ei voida säätää määräajan päättymisestä sähköisesti toimitettavan valituksen osalta; kysymys olisi asiointilain 11 §:ään nähden päällekkäisestä säännöksestä. Tämän vuoksi viittaukseen perustuva sääntely on välttämätöntä.

Ehdotetuissa pykälissä on nyt mainittu määräaika muun kuin sähköisen valituskirjelmän toimittamiselle (ennen virka-ajan päättymistä). Viittaus koskee ainoastaan sähköistä asiointia.

Oikeusministeriö jakaa sinänsä hovioikeuden lausunnossa esitetyn kannan siitä, että kanteen vireillepanohetken ja muutoksenhaun määräajan päättymisen määräytyminen toisestaan poikkeavalla tavalla ei ole myönteistä. Asiaa ei kuitenkaan voi auttaa. Asiointilain uudistuksen myötä valituksen määräajasta säätäminen asiointilaista poikkeavalla tavalla olisi

omiaan synnyttämään oikeudenmenetyksiä. Jos kanteen voisi panna vireille kello 16.15 jälkeen, heräisi kysymys muun muassa konkurssirekisterin ajantasaisuusvaatimuksen täyttämisestä. Jos rikosasiassa haastehakemuksen voisi panna vireille kello 16.15 jälkeen, heräisi kysymys syytteen nostamisen määräajan päättymisestä ja vapautensa menettäneiden epäiltyjen vapauttamisesta.